

ถอดเกร็ดมังกร

👁️ พิษณุ เหริยุมหาสาร
คณบดี คณะบริหารธุรกิจ
ผู้อำนวยการสถาบันธุรกิจไทย-จีนวิวัฒน์
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

การจำกัดแร่ธาตุหายาก : มาตรการขอเอาคืนของจีน

ตัวอย่างแร่ธาตุหายากที่ค้นพบในประเทศจีน

ในช่วงประมาณหนึ่งเดือนที่ผ่านมา หลังเกิดข้อพิพาทกับต้นเรือประมงจีนถูกญี่ปุ่นจับตัวในบริเวณเกาะเซนกากุ ทะเลจีนตะวันออก แม้ขณะนี้ได้ถูกปล่อยตัวแล้วก็ตาม แต่เหตุการณ์ดังกล่าวได้ก่อให้เกิดกรณี “แร่ธาตุหายาก” (rare earths) ที่จีนใช้ในการตอบโต้ญี่ปุ่นรวมถึงสหรัฐอเมริกาบางส่วนเป็นส่วนหนึ่งของสงครามการค้า

จีนกลายเป็นแหล่งผลิตแร่ธาตุหายากมากที่สุดในโลกแทนสหรัฐอเมริกา มีแหล่งผลิตอยู่ในไอบีบายัน เขตปกครองตนเองมองโกเลีย ในปี ค.ศ.2009 จีนผลิตแร่ธาตุหายากมากที่สุดถึงร้อยละ 97 ของปริมาณการใช้แร่ธาตุหายากในโลก ทั้งๆ ที่จีนเพิ่งเริ่มผลิตแร่ธาตุหายากเมื่อปลายทศวรรษ 1980's แต่ก็สามารถแซงหน้าสหรัฐอเมริกาได้ในกลางทศวรรษ 1990's ปัจจุบัน จีนยังเป็นประเทศที่มีสำรองแร่ธาตุหายากจำนวน 1 ใน 3 หรือร้อยละ 33 ของจำนวนสำรองแร่ธาตุหายากในโลก เทียบกับสำรองแร่ธาตุหายากของสหรัฐอเมริกาและออสเตรเลียที่มีจำนวนร้อยละ 15 และ 5 ของโลกตามลำดับ แต่ประเทศทั้งสองต้องหยุดกิจการทำเหมืองแร่เนื่องจากต้นทุนที่สูงมากไม่สามารถแข่งขันกับจีนได้ ในช่วงที่ผ่านมาญี่ปุ่นจึงต้องพึ่งการนำเข้าแร่ธาตุหายากจากจีนทั้งหมด

ญี่ปุ่นมีความจำเป็นต้องนำเข้าแร่ธาตุหายากจำนวนมากเพื่อนำไปใช้ในอุตสาหกรรมการผลิตสินค้าไฮเทคที่ถือเป็นส่วนสำคัญที่สุดของเศรษฐกิจญี่ปุ่น การใช้มาตรการตอบโต้ลดการส่งออกของจีนทำให้ในปี ค.ศ.2010 ญี่ปุ่นนำเข้าแร่ธาตุหายากจากจีนได้เพียง 15,000 ตัน เทียบกับปริมาณความต้องการใช้ของญี่ปุ่นมี 25,000 ตัน ซึ่งคิดเป็น 1 ใน 5 ของปริมาณใช้ในโลกรวม 125,000 ตัน และมีการตั้งงบประมาณสำหรับการนี้เป็นเงิน 1.25 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ และคาดว่าในปีหน้าปริมาณความต้องการใช้แร่ธาตุหายากของญี่ปุ่นจะเพิ่มเป็น

ประมาณ 32,000 ตัน ดังนั้น การที่จีนออกมาตรการจำกัดการส่งออกแร่ธาตุหายากดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อญี่ปุ่นที่จะต้องเผชิญกับปัญหาการขาดแคลนแร่ธาตุหายากในอุตสาหกรรมไฮเทคอย่างแน่นอน จึงเป็นที่มาที่ญี่ปุ่นจำเป็นต้องเร่งหาแหล่งแร่ธาตุหายากจากประเทศอื่นๆ ต่อไปโดยหันมาร่วมมือกับเวียดนามและอินเดีย ขณะที่มีการคาดเดากันว่าในปี ค.ศ.2011 ปริมาณการผลิตแร่ธาตุหายากในโลกจะมีเพิ่มขึ้น 40,000 ตัน เนื่องจากการผลิตแร่ธาตุหายากในเมืองแคลิฟอร์เนียที่เคยปิดไป เนื่องจากสู้ต้นทุนที่สูงมากไม่ได้ จะกลับมาเปิดเหมืองแร่ธาตุหายากใหม่อีกครั้ง จึงเป็นความหวังของญี่ปุ่นที่จะมีโอกาสนำเข้าแร่ธาตุหายากจากแหล่งอื่นๆ นอกจากจีนได้

จีนได้กำหนดลดการส่งออกแร่ธาตุหายากตั้งแต่ปี ค.ศ.2006 ในอัตราลดร้อยละ 5-10 ต่อปี โดยอ้างเหตุผลว่าหากไม่มีการควบคุมการส่งออกแร่ธาตุหายากแล้ว โอกาสที่แร่ธาตุหายากที่จีนมีอยู่อาจหมดภายใน 15 ปีจากนี้ และอาจหมดเร็วกว่านี้ก็ได้ เนื่องจากอุตสาหกรรมไฮเทคในจีนมีแนวโน้มการพัฒนาที่เจริญเติบโตและขยายขอบเขตขึ้นมากความต้องการใช้แร่ธาตุหายากในอุตสาหกรรมที่สร้างมูลค่าเพิ่มสูงมีเพิ่มสูงขึ้นมาก

นอกจากนี้ ยังมีหลักฐานจากการสำรวจแร่ธาตุหายากในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา ปรากฏว่าการทำเหมืองแร่เป็นไปอย่างไม่มีระเบียบ ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมสูงมาก ขณะที่การดำเนินการจัดการเกี่ยวกับสำรองแร่ธาตุหายากที่ทำอยู่ไม่เป็นระบบแล้ว ยังมีการทำเหมืองแร่แบบผิดกฎหมาย ดังนั้น โอกาสที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมก็ยังมีสูงมากขึ้น

สำหรับแร่ธาตุหายากนี้ได้แก่บรรดาแร่ธาตุธรรมชาติต่าง ๆ จำนวน 17 รายการ มีตัวอย่างได้แก่ Dysprosium, Neodymium, Samarium, Terbium, Praseodymium, Lanthanum, Cerium Europium, terbium และ Yttrium (อิทเทรียม) อุตสาหกรรมไฮเทคที่ใช้แร่ธาตุหายากประกอบด้วย

ไอพอด หลอดไฟฟลูออเรสเซนต์ประหยัดพลังงาน รถยนต์พลังงานลูกผสมน้ำมัน-ไฟฟ้า เครื่องฟอกไอเสียเร่งปฏิกิริยา กังหันลม แบตเตอรี่อุปกรณ์ไฮเทคนำร่องรถถัง โทรทัศน์จอแบน เรดาร์เรือรบ แม่เหล็ก ซูเปอร์คอนดักเตอร์ จนถึงแสงเลเซอร์ เนื่องจากญี่ปุ่นมีการผลิตสินค้าไฮเทคเหล่านี้มากที่สุด การถูกจีนใช้มาตรการจำกัดการค้าแร่ธาตุหายาก จึงทำให้ญี่ปุ่นต้องค้นหาแหล่งแร่ธาตุหายากใหม่ทดแทนให้ได้โดยเร็ว

โดยสรุปแล้ว การที่จีนถูกแรงกดดันจากประเทศตะวันตกตั้งแต่ครั้งก่อนเข้าเป็นสมาชิก WTO การกดดันให้จีนเพิ่มค่าเงินเหรินหมินปี้ (หยวน) การถูกประเทศต่างๆ จำกัดการนำเข้าอาหารจีน โดยอ้างว่าปัญหาความปลอดภัยของนม การจำกัดการนำเข้าของเด็กเล่น เฟอร์นิเจอร์ โดยอ้างปัญหาสาธารณสุข อันตรายจากสีที่ใช้ เป็นเหตุให้จีนต้องดำเนินนโยบายอย่างสุขุม มีการสร้างมิตรภาพกับพันธมิตรจีน เพื่อถ่วงดุลอำนาจสหรัฐอเมริกา และล่าสุดกรณีการจำกัดการส่งออกแร่ธาตุหายากนี้ ถือเป็นเครื่องมือที่จีนนำมาใช้ในการตอบโต้ญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกาให้ชะลอการรุกรานกลบฝังเพื่อผ่อนปรนไม่ให้เป็นการกดดันเงินมากเกินไปจนไม่มีทางออกอย่างน้อยมาตรการจำกัดการส่งออกแร่ธาตุหายากของจีนนี้ ก็ถือว่าเป็นรายการขอเอาคืนของจีนได้โดยแท้